

Судово-ветеринарний аспект дослідження, перевірки й оцінювання висновку експерта

Іван Яценко

доктор ветеринарних наук, професор, академік ГО «Національна Академія наук вищої освіти України», Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокариуса» Міністерства юстиції України, м. Харків, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8903-2129>, e-mail: yasenko-1971@ukr.net

Елла Сімакова-Єфремян

доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокариуса» Міністерства юстиції України, м. Харків, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8246-7688>, e-mail: simakova@hniise.gov.ua

Михайло Щербаківський

доктор юридичних наук, професор, Харківський національний університет внутрішніх справ Міністерства внутрішніх справ України, м. Харків, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8413-9311>, e-mail: shcherbakovskiy@gmail.com

У дослідженні окреслено підстави та критерії, виокремлено способи та схарактеризовано процесуальні особливості дослідження, перевірки й оцінювання висновку судово-ветеринарного експерта.

Ключові слова: судово-ветеринарна експертиза; висновок експерта; дослідження; перевірка; оцінювання висновку експерта.

Forensic Veterinary Aspect of Examining, Verifying, and Evaluating an Expert Opinion

Ivan Yatsenko, Ella Simakova-Yefremian, Mykhailo Shcherbakovskiy

The study outlines the grounds and criteria, identifies the methods, and characterizes the procedural features of examining, verifying, and evaluating the opinion of a forensic veterinary expert.

Keywords: forensic veterinary examination; expert opinion; examination; verification; evaluation of the expert opinion.

Остаточний етап проведення будь-якої експертизи полягає в складанні висновку експерта, що базується на застосуванні спеціальних знань. Після цього такий висновок підлягає перевірці й оцінюванню відповідними уповноваженими суб'єктами, зокрема слідчим, прокурором, дізнавачем, суддею або судом за внутрішнім переконанням, яке ґрунтується на всебічному, повному й неупередженому дослідженні всіх обставин.

Оскільки науковий і практичний авторитет судового експерта не є беззаперечним, а його висновок не має наперед визначеної доказової сили поміж інших засобів доказування, постає необхідність з'ясувати, чи може такий висновок бути застосований як належне джерело доказування факту правопорушення.

На нашу думку, мета дослідження й оцінювання висновку експерта — з'ясувати правосуб'єктність експерта, межі його компетенції та рівень професійної компетентно-

сті; оцінити обґрунтованість і вмотивованість висновку, його достовірність і належність, а також значення викладених у ньому фактичних даних для системи доказів, зважаючи на їхню інформативність; ознайомити суб'єкта призначення судової експертизи зі змістом висновку; визначити можливість використання висновку експерта як джерела доказів; оцінити визначені експертним шляхом факти, що є підґрунтям для прийняття рішень у кримінальному провадженні (справі).

Науковці виокремлюють такі способи перевірки й оцінювання висновку експерта:

- аналіз дотримання визначеного порядку призначення судової експертизи й відповідності змісту висновку експерта вимогам процесуального законодавства [1];
- зіставлення висновку експерта з іншими доказами або з іншими висновками (за їх наявності);

- виклик експерта для допиту з метою роз'яснення та уточнення його висновку [2];
- одночасний допит двох або кількох судових експертів;
- подання стороною кримінального провадження відомостей щодо компетентності судового експерта;
- призначення повторної або додаткової судової експертизи.

Констатуємо, що для перевірки й оцінювання висновку експерта суб'єкт оцінювання доказів (відповідно до ст. 94 КПК України) [3] має дослідити його зміст (обґрунтованість і достовірність підсумкових умовиводів) і форму (дотримання вимог процесуального закону), оскільки саме зміст і форма висновку експерта визначають його доказове значення у кримінальному провадженні: недотримання хоча б одного з цих критеріїв унеможливує визнання висновку експерта доказом у суді. Водночас слід зауважити, що повноцінна перевірка й оцінювання висновку судового експерта можуть бути здійснені переважно на стадії судового розгляду і є істотно ускладненими на стадії досудового розслідування.

Оцінювання висновку експерта, як зазначає М. Щербаківський, має кілька рівнів процесу доказування: експертний, слідчий і судовий. Учений наголошує, що ґносеологічний і процесуальний критерії достовірності висновку експерта є підґрунтям для формування стандарту доказування щодо відповідності умовиводів експерта об'єктивній істині [4].

В оцінюванні висновку експерта можна виокремити дві складові:

- 1) *логіко-процесуальну (формальну)*, реалізовану ініціатором призначення експертизи;
- 2) *спеціальну*, виконувану лише суб'єктом, який має спеціальні знання в конкретній галузі знань для проведення експертного дослідження наданих об'єктів.

Ми адаптували запропоновані М. Щербаківським критерії до перевірки висновку судово-ветеринарного експерта дізнавачем, слідчим, прокурором, захисником, слідчим суддею, судом, узагальнивши відповідний алгоритм дій.

I. Логіко-процесуальне (формальне) оцінювання висновку експерта

1. Оцінювання дотримання вимог процесуального порядку проведення судово-ветеринарної експертизи (далі — СВЕ), зокрема, правильності підготовки матеріалів до проведення СВЕ та перевірка наявності в матеріалах кримінального провадження таких документів; процесуального порядку призначення СВЕ на підставі аналізу матеріалів кримінального провадження; порядку проведення СВЕ.
2. Оцінювання відповідності об'єктів, наданих на СВЕ, об'єктам, дослідженим судовим експертом.
3. Оцінювання повноти й обсягу проведеного дослідження, а також зрозумілості підсумкових висновків.
4. Оцінювання відповідності підсумкових умовиводів судового експерта результатам проведених досліджень.
5. Оцінювання взаємозв'язку між викладеними у висновку судового експерта фактами та предметом розслідуваного злочину.
6. Оцінювання відповідності висновку судового експерта іншим доказам, зібраним за кримінальним провадженням.

II. Оцінювання змісту висновку судового експерта

1. Оцінювання правильності оформлення висновку судового експерта.
2. Оцінювання достатності та доброякісності об'єктів експертного дослідження для розв'язання питань, поставлених у процесуальному документі про призначення СВЕ.
3. Оцінювання доцільності й наукової обґрунтованості застосування експертної методики.
4. Оцінювання повноти проведеного судово-експертного дослідження.
5. Оцінювання правильності опису та пояснення з'ясованих ознак об'єктів.
6. Оцінювання наукової обґрунтованості проміжних і підсумкових висновків експерта.

7. З'ясування компетентності судового експерта.

Докладний перелік питань, за яким здійснюється перевірка висновку судово-ветеринарного експерта, наведено нами в іншій науковій роботі [5, с. 456—468].

На глибоке переконання авторів цієї роботи, поміж суб'єктів оцінювання доказів (зокрема, висновку експерта) має перебувати дізнавач, тому ми пропонуємо додати його до переліку таких суб'єктів у ч. 1 ст. 94 КПК України [3].

Можливими результатами всебічного оцінювання висновку експерта є такі:

- 1) висновок визнають повним, категоричним, науково обґрунтованим, об'єктивним, достовірним, правильним і правдивим, якщо він відповідає іншим матеріалам справи й нормативним вимогам до форми та змісту;
- 2) у висновку експерта виявляють неточності;
- 3) висновок експерта визнають непереконливим, науково необґрунтованим і неповним дослідженням;
- 4) перевищення експертом повноважень (зокрема, розв'язання правових питань, або питань, які виходять за межі його компетенції, або питань, які не потребують спеціальних знань);
- 5) суперечність висновку експерта іншим доказам.

Отже, суб'єкт призначення СВЕ матиме підстави вважати висновок експерта необґрунтованим, недостовірним, сумнівним, незрозумілим і неповним або навіть неправильним за таких умов:

- судовому експертові надано неправильні вихідні дані або неналежні об'єкти — недопустимість об'єктів дослідження тягне визнання висновку експерта недопустимим загалом;
- судовий експерт дослідив не всі об'єкти, надані на експертизу; або дослідив об'єкти, не зазначені в документі про призначення судової експертизи; або дослідив недостатню кількість об'єктів, необхідних для отримання об'єктивних фактичних даних про подію правопорушення; або дослідив

недоброякісні об'єкти, за якими неможливо дійти тих умовиводів, які сформульовано у його висновку; або дослідив об'єкт неповністю;

- судовий експерт порушив правила відбору біологічного матеріалу для додаткових лабораторних досліджень;
- судовий експерт застосував неправильні або суперечливі методики (методи);
- проміжні й підсумкові умовиводи судового експерта не є результатом проведених досліджень;
- незгода між собою судових експертів у складі експертної комісії (у разі проведення комісійної або комплексної судової експертизи);
- наявність фактичних помилок (прорахунків, неправильних або застарілих посилань на наукові джерела або нормативно-правові акти);
- загальної некомпетентності експерта в досліджуваному питанні.

Висновок експерта також є недопустимим доказом, якщо його надав судовий експерт, який підлягав відводу.

У судочинстві можна застосовувати висновок експерта, якщо він за результатами перевірки визнаний повним, обґрунтованим, зрозумілим і не суперечить іншим матеріалам справи.

Не можна застосовувати висновок експерта в судочинстві, якщо він недостатньо зрозумілий, недостатньо повний, виникають нові питання щодо об'єктів, досліджуваних під час первинної експертизи. За таких умов призначається додаткова судова експертиза або проводиться допит судового експерта.

Також не можна застосовувати висновок експерта в судочинстві, якщо його визнано необґрунтованим, неповним, він викликає сумнів у його правильності, містить незрозумілі висновки, суперечить іншим матеріалам справи, містить порушення норм, що регламентують проведення судової експертизи. У такому разі ініціатор призначення судової експертизи призначає повторну експертизу або вчиняє інші процесуальні дії, спрямовані на перевірку висновку експерта.